

VISOKA POSLOVNA ŠKOLA STRUKOVNIH STUDIJA ČAČAK

SEMINARSKI RAD

Predmet: Pedagogija

Bullying u školama

Mentor: _____
Profesor: _____

Student: _____
Br.Indeksa: _____

SADRŽAJ

UVOD	2
1 ŠTO PODRAZUMIJEVA NASILNIŠTVO?	3
2 OBLICI NASILJA	4
2.1 Istraživanja Ureda pravobraniteljice za djecu iz 2009. god.	5
3 UZROCI NASILJA	6
3.1 Kako prepoznati nasilnika?	6
3.2 Mogući znakovi nasilnika	7
4 KOJA DJECA POSTAJU ŽRTVE ŠKOLSKOG NASILNIŠTVA?	8
4.1 Mogući znakovi žrtve nasilništva	8
5 ZAČARANI KRUG NASILJA	8
6 PREVENCIJA NASILJA MEĐU DJECOM	9
6.1 Ciljevi programa prevencije nasilja među djecom	9
6.2 Metode rada u prevenciji nasilja	10
6.3 Uloga i edukacija nastavnika u prevenciji nasilja	10
6.4 Uloga i edukacija roditelja u prevenciji nasilja	11
6.5 Rezultati programa prevencije nasilja u školama	13
7 TABLICE I SLIKE	14

UVOD

Cilj ovog seminarskog rada je definirati pojam nasilja, navesti njegove oblike, uzroke i posljedice. Nasilje u školama obuhvaća širok spektar agresivnih ponašanja koja se događaju među djecom, od rješavanja sukoba nasilnim putem, neprihvatljivog izražavanja ljutnje ili frustracije do ozbiljnih incidenata uz upotrebu oružja.

Namjera nam je odgovoriti na pitanja: *Zašto su djeca nasilna? Zašto su neka djeca podložnija nasilju? Zašto je nasilje među djecom štetno? Kako prepoznati žrtvu nasilja i nasilnika? Što se može učiniti u školi? Može li se tim mjerama postići zadovoljavajući rezultat?*

U posljednjem ćemo dijelu ukazati na važnost uvođenja *Programa za prevenciju nasilja među mladima*, koji da bi bio učinkovit, zahtijeva sveobuhvatnu suradnju i aktivnost svih, izravno ili neizravno, uključenih u rad s mladima.

1 ŠTO PODRAZUMIJEVA NASILNIŠTVO?

Nasilje postoji otkada znamo za čovjeka. O nasilju kao društvenoj pojavi pisali su mnogi filozofi, od antičkih predstavnika, kao što su Heraklit i Platon, sve do "novijih" filozofa, kao što su Darwin, Hobbes te psihoanalitičar Sigmund Freud i mnogi drugi. Od sredine ovog stoljeća mnoge je sociologe zaintrigirao fenomen nasilničkog ponašanja. Sociologija posebno obraća pozornost na one aspekte nasilja koji su uvjetovani socijalnim, odnosno društvenim devijacijama te se njezina pozornost fokusira na nasilje u društvu kao cjelini te na obilježja ponašanja pripadnika određenih kultura (Lalić, 1999).

Do danas postoji vrlo velik broj istraživanja vezana uz nasilje, no i dalje nije posve razjašnjena etiologija nasilničkog ponašanja, a još je složenije spriječiti ovu pojavu. Nasilničko ponašanje pojavljuje se u svim aspektima života osobe, počevši od obitelji, preko škole sve do slobodnog vremena, a najpodložniji nasilničkom rješavanju problema smatraju se mlade osobe koje su u procesu sazrijevanja i formiranja identiteta i životnih stavova. Ciljevi nasilnika različiti su od osobe do osobe. Nekima je u cilju nanijeti štetu i bol (impulzivna agresija), dok je drugima cilj postići nešto, bez obzira na to tko će stradati na tom putu (instrumentalna agresija) (Bilić, 1999).

Postoji mnogo kompleksnih razloga zašto su neka djeca nasilna prema drugima. Nasilničko ponašanje može biti pokušaj stjecanja popularnosti, pokušaj da se pokažu odlučnima, sposobnima ili da na sebe skrenu pažnju. Nasilje može biti i izraz nemoćne ljubomore na osobu prema kojoj se nasilno odnosimo. Nasilje može biti pokušaj prevladavanja osobnih problema ili frustracija koje dijete ne može na drugačiji način riješiti. Dijete izloženo nasilju u vlastitoj obitelji može isti način ponašanja prenijeti i na svoju školsku okolinu. Neka djeca ne razumiju da je način njihova ponašanja loš i neprihvatljiv, niti mogu sagledati kako se osjeća njihova žrtva. Ponekad nema oštre granice između "mučitelja" i "žrtve", jer se u različitim razdobljima i situacijama uloge mogu i zamijeniti, te nasilnik postaje žrtvom i obratno (PowerPoint prezentacija OŠ Grbavica1, Sarajevo, *Nasilje (zlostavljanje) među vršnjacima*).

Nasilje među vršnjacima (bullying) se može odrediti i na slijedeći način: *učenik je zlostavljan ili viktimiziran kada je opetovano i trajno izložen negativnim postupcima od strane jednoga ili više učenika* (Olweus, 1998, 19). Ova definicija naglašava negativno (agresivno) djelovanje koje se ponavlja kroz duži vremenski period.

Olweus (1998) smatra da bullying uključuje tri bitna elementa:

Negativni postupci: podrazumijevaju namjerno nanošenje ozljeda drugoj osobi. Mogu biti fizički i verbalni. Fizičko nasilje je kada netko udara, gura ili sputava drugoga tjelesnim dodirima, dok verbalno uključuje izrugivanje, zadirkivanje i prijetnju. Negativni postupci pojavljuju se i bez uporabe riječi ili tjelesnog dodira u obliku društvene izolacije, kreveljenjem, nepristojnim kretnjama ili odbijanjem da se udovolji željama druge osobe.

Opetovano i trajno: da bi se neki negativan postupak smatrao nasiljem mora se ponavljati i biti trajan. Ovaj uvjet je postavljen u definiciju nasilja kako bi se iz pojave nasilja u školi isključili povremeni beznačajni sukobi između učenika, poput zadirkivanja, a koji su sastavni dio igre i relativno prijateljske naravi.

Asimetričan odnos snaga: nasilništvom nazivamo samo ako između učenika postoji nesrazmjer snaga. Stvarni ili percipirani nesrazmjer snaga može se javiti u situacijama izravnog nasilništva ako je učenik (žrtva) zaista fizički slabiji u odnosu na učenika (zlostavljača), ako žrtva sebe doživljava fizički ili mentalno slabijom, ako postoji brojčani nesrazmjer između žrtve i zlostavljača. U situacijama neizravnog nasilništva nesrazmjer snaga može se javiti u slučaju izolacije učenika iz grupe, širenju glasina i tome slično.

U širem smislu, nasilje je svjesna okrutnost usmjerena prema drugima s ciljem stjecanja moći, i to nanošenjem psihičke, odnosno fizičke boli. Nasilništvo može činiti pojedinac (nasilnik) ili skupina. Meta nasilja također može biti pojedinac (žrtva) ili skupina. Borba ili sukob između dva jednako snažna protivnika najčešće se ne smatra bullyingom. Bullying znači ponavljajuću agresiju, odnosno nanošenje ozljede ili štete bespomoćnoj žrtvi koja se ne može braniti (Olweus, 1988).

2 OBLICI NASILJA

Nasilje među djecom možemo podijeliti u više oblika: fizičko, verbalno, emocionalno, seksualno, kulturalno i ekonomsko. Fizičko nasilje je najuočljiviji oblik, te podrazumijeva udaranje, guranje, štipanje, čupanje i sl., dok verbalno nasilništvo najčešće prati fizičko, te podrazumijeva vrijeđanje, širenje glasina, stalno zadirkivanje, ismijavanje i sl. (npr. *Debela!*). Emocionalno nasilje podrazumijeva namjerno isključivanje žrtve iz zajedničkih aktivnosti razreda ili dječje grupe, kao i ignoriranje. Seksualno nasilje uključuje neželjeni fizički kontakt

i uvredljive komentare. Kulturalno nasilje podrazumijeva vrijeđanje na nacionalnoj, religijskoj i rasnoj osnovi. I na kraju, ali ne manje važno, ekonomsko nasilje uključuje krađu i iznuđivanje novca (Internet stranica Obiteljskog centra Karlovačke županije *Nasilje među djecom*).

Škola je bez svake sumnje mjesto na kojem se događa najviše nasilništva među djecom. Najčešće se manifestira udaranjem, uništavanjem stvari, oštećivanjem imovine drugog učenika, bacanjem stvari kroz prozor, ruganjem i verbalnim uvredama. Često uključuje komentare o djetetovoj obitelji ili rodbini. Druga vrsta bullyinga, tzv. neizravno nasilje, uključuje namjerno isključivanje djeteta iz grupnih igara. Događa se jednom od petero školske djece. Ovakvi incidenti se ponavljaju i dijete se teško s tim nosi. U školi se najčešće događa u zahodima, hodnicima i ostalim prostorima izvan kontrole nastavnika. Može se događati i u razredu, pred drugom djecom koja najčešće ne priskoče u pomoć žrtvi zbog nezainteresiranosti, straha ili nedostataka empatije (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

2.1 Istraživanja Ureda pravobraniteljice za djecu iz 2009. god.

Nasilje među djecom i nad djecom u 2009. godini događalo se u školama, ali i izvan škole, na ulici i športskim igralištima te u virtualnom svijetu putem mobitela i interneta. Ured pravobraniteljice za djecu zaprimio je 51 pojedinačnu prijavu povreda prava na zaštitu od svakog oblika nasilja u školama. Od tog broja 44 su se odnosile na nasilje među djecom (Tablica 1), četiri na nasilje učitelja nad djecom, jedna na nasilje drugih djelatnika prema djeci, jedna prijava odnosila se na nasilje od strane drugih odraslih osoba prema djeci u školi, a jedna na nasilno ponašanje djece prema djelatnicima škole. Za razliku od prošle godine, ove godine nije bilo prijava vezanih za nasilje u vrtiću, a najveći broj prijava odnosio se na djecu osnovnoškolskog uzrasta i to u dobi od 13 i 14 godina (30,38%).

Prema vrstama nasilja, 22 prijave odnosile su se na fizičko nasilje, osam na psihičko, dvije na seksualno, a 19 prijava na višestruko nasilje. U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje broj evidentiranih prijava nasilja među djecom i nad djecom je manji, dijelom i zato što smo ove godine prijave o nasilju koje su nad djecom počinili odgojno-obrazovni djelatnici, uglavnom pratili kao neprimjereno i neetično postupanje, što je uglavnom opisano u poglavlju o obrazovnim pravima djece. Broj prijavljenih slučajeva vršnjaškog nasilja bio je

u odnosu na 2008. godinu manji za 18 (Internet stranica pravobraniteljice za djecu RH *Izvešće o radu Pravobranitelja za djecu*).

Kad se uzmu svi oblici nasilja u obzir, dječaci općenito pokazuju veću sklonost nasilju prema drugoj djeci od djevojčica (Olweus, 1998.). Isto tako, rezultati upućuju na spolne razlike u obliku počinjenoga nasilja tako što su dječaci skloniji direktnom, fizičkom nasilništvu, dok su oba spola podjednako sklona direktnom verbalnom nasilništvu (npr. vrijeđanje, zadirkivanje).

3 UZROCI NASILJA

Postoji mnogo faktora koji na individualnom, obiteljskom i društvenom nivou dovode do nasilja i među njima možemo izdvojiti stres, identifikacija s agresorom, nizak stupanj edukacije i nezaposlenost, medijska prenaplašenost, rat, karakteristike susjedstva te kvaliteta obitelji i obiteljskih odnosa.

To su često izjave roditelja u sredinama sa većom stopom nezaposlenosti i siromašnije sredine, Djeca neobrazovanih roditelja, lošeg psihičkog stanja, niskog samopoštovanja, sa problemom alkoholizma i sl. često su zanemarena, zlostavljana emocionalno, a nerijetko i fizički. Europska i američka istraživanja govore o 80% počinitelja kaznenih djela koji su adolescenti sa iskustvom osobnog zlostavljanja i zanemarivanja u djetinjstvu. Djeca koja su odrastala bez ljubavi, potpore i zaštite, često pod utjecajem niskog samopoštovanja napuštaju školu što najčešće dovodi do nezaposlenosti i siromaštva te mogućeg sudjelovanja u krivičnim radnjama, nasilju, konzumaciji alkohola i droge.

Često se za nasilje okrivljavaju i mediji u kojim je konstantno prisutna priča o nasilju, bilo da se radi o novinama sa lošim vijestima ili zabavnim filmovima (Buljan, Kocijan, 2003).

3.1 Kako prepoznati nasilnika?

Nasilnici imaju potrebu osjetiti kontrolu i moć nad drugima te im ponekad nedostaje suosjećanja za žrtve. Prkosni su, sukobljavaju se s odraslima, antisocijalni su i skloni kršenju školskih pravila. Često su skloni ljutnji i "lako eksplodiraju". Teško se nose s frustrirajućim situacijama. Vrlo često su i sami nasilnici bili žrtve fizičkog zlostavljanja i nasilništva u školi

(ili u obitelji)! Mogu biti ljuti i uznemireni zbog situacije u školi ili kod kuće. Uglavnom biraju žrtve koje su sitnije, mlađe, slabije, povučenije i pasivnije od njih. Napadač ne mora nužno biti uključen u čin nasilja, može biti organizator grupe, tj. poticati i nagovarati druge da se nasilno ponašaju. Dok neki nasilnici uživaju u agresiji, osjećaju se sigurnima i prihvaćeni su među vršnjacima, drugi imaju slabiji školski uspjeh, manje su popularni kod svojih vršnjaka i osjećaju se manje sigurnima. U nekim situacijama i sami nasilnici postaju žrtve. Nasilnici uvijek uspiju pronaći način zastrašivanja i zadirkivanja koji će najviše uznemiriti žrtvu: zadirkuju zbog težine, izgleda, boje kose, obitelji, popularnosti, uloženog truda, disleksije, dispraksije, religije, zbog položaja u društvu, ljubomore na žrtvu...

3.2 Mogući znakovi nasilnika

Znakovi kod male i predškolske djece: česti napadaji bijesa i ispadi agresije bez većeg razloga, impulzivnost, neustrašivost, energičnost, konstantno odbijanje pravila i slušanje odraslih, nisu vezani za roditelje, uživaju u nasilnim temama i zlobni su prema vršnjacima.

Znakovi kod školaraca: imaju lošiju pažnju i koncentraciju, često ometaju školske aktivnosti, imaju loš uspjeh u školi, često upadaju u tučnjave s drugom djecom, na kritike i zadirkivanje reagiraju izuzetnom ljutnjom, krivnjom i osvetom, često gledaju nasilne filmove i igraju nasilne igrice, imaju malo prijatelja te su često neprihvaćeni zbog svojeg ponašanja, sklapaju prijateljstva s drugom djecom koja su poznata po agresivnosti i neposlušnosti, konstantno se suprotstavljaju odraslima, zadirkuju i draže životinje, osjećaju se frustrirano i ne suosjećaju s drugima.

Znakovi kod adolescenata: ne poštuju autoritete, nedostaje im suosjećanja za osjećaje i prava drugih, probleme rješavaju nasilnim ponašanjem, postižu loš školski uspjeh i markiraju bez razloga, isključuju ih iz škole, koriste alkohol i droge, sudjeluju u tučnjavama, krađama i uništavanju javnog vlasništva (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

Djeca sklona nasilju nad drugom djecom nameću se skupini ili pokušavaju okupljati članove koje povezuje antipatija prema nekom djetetu. Pridruženi članovi obično su podložni autoritetu vođe skupine, trude se širiti krugove mržnje, neistine ili klevete. Razlozi tome mogu biti ostvarivanje zajedničkog cilja i motiva te potreba da im se pridruže drugi članovi koji vole svoju individualnost istaknuti u skupini. Obično grupa nasilnika postaje vrlo

kohezivna, zahvaljujući dobroj socijalnoj strukturi odnosno međusobnoj privlačnosti članova. Njihova privlačnost i naklonost temelje se na sličnosti interesa među osobama, sličnih stajališta i vrijednosnih preferenci (Bilić, Zloković, 2004).

4 KOJA DJECA POSTAJU ŽRTVE ŠKOLSKOG NASILNIŠTVA?

Nasilnici pronalaze žrtve koje su zbog nečega ranjive ili odskaču od druge djece (boja kože, način hoda, ime, veličina, religija, naočale, obitelj, način oblačenja...). Često su to tiha, mirna, pasivna, anksiozna, nesigurna i oprezna djeca niskog samopouzdanja. Imaju malo prijatelja i čvrsto su povezani s roditeljima.

4.1 Mogući znakovi žrtve nasilništva

Neke od karakteristika žrtava nasilništva su: lošije socijalne vještine, manjak sigurnosti, manjak podrške od strane nastavnika i drugih učenika, osjećaj krivnje, želja da se uklupe, boje se ići u i iz škole i često mole roditelje da ih voze u školu, odbijaju ići u školu, "bolesni" su ujutro prije škole, imaju glavobolje ili bolove u trbuhu, pogoršava se školski uspjeh, dolaze kući s potrganom odjećom i oštećenim školskim knjigama, postanu anksiozni, napeti, prestanu jesti, prijete ili pokušaju samoubojstvo, zaspu plačući, imaju noćne more...

Žrtve su najčešće: novo dijete u razredu, nadareno dijete, mirno i ljubazno dijete, dijete koje ima dobar odnos s učiteljem, dijete nižeg socioekonomskog statusa, dijete iz druge etničke skupine, hendikepirano dijete/ dijete s posebnim potrebama, dijete razvedenih roditelja, dijete žrtva obiteljskog nasilja (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

5 ZAČARANI KRUG NASILJA

Posebno je značajno naglasiti da sudionici u krugu nasilja nisu samo žrtve, kao ugrožena skupina ili napadači, kao inicijatori nasilja i agresivnosti, već i djeca promatrači (Slika 1). Promatrači su treća skupina vršnjaka koji indirektno i sami sudjeluju u činu zlostavljanja. Mogu pomagati i ohrabrivati osobu koja inicira zlostavljanje. Iz straha se čak pridružuju nasilnicima kako bi sebe zaštitili. Djeca koja promatraju nasilje, nesigurna su i prestrašena, sklona priklanjanju nasilniku kako bi se zaštitila. Strahuju da su potencijalne

žrtve u budućnosti, te neki suosjećaju s učenikom koji je žrtva i nesretni su što ne mogu pomoći. Bullying je kao predstava na čijoj su pozornici žrtva i zlostavljač, a postoje i gledatelji (Buljan-Flander, 2003).

6 PREVENCIJA NASILJA MEĐU DJECOM

Nakon definiranja pojma nasilja te upoznavanja s njegovim oblicima i posljedicama potrebno je pažnju usmjeriti na to što se može učiniti kako bi se spriječila ili barem umanjila njegova pojava. Vlada Republike Hrvatske, u lipnju 2009. godine, predstavila je Program aktivnosti za prevenciju nasilja među mladima za 2009. godinu. Navedeni je prijedlog dokumenta prethodnik Nacionalnog programa za mlade i Nacionalne strategije za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih 2009.-2012.g. Cilj Programa je prevencija nasilja među mladima, koja da bi bila učinkovita, zahtijeva sveobuhvatnu suradnju i aktivnost svih, izravno ili neizravno, uključenih u rad s mladima. Krajnji cilj Programa je pronaći razlog i uzroke nasilnog ponašanja među mladima i njegovo sprečavanje raznim preventivnim mjerama i aktivnostima na svim razinama. Donošenjem Programa Republika Hrvatska je na najvišoj razini pokazala ozbiljnu namjeru i volju suočavanja s problem vršnjačkog nasilja i njegova učinkovita rješavanja s ciljem da se svakome djetetu osigura pravo na zaštitu od bilo kojeg oblika zlostavljanja ili nasilja (Internet stranica *Obiteljskog centra Virovitičko-podravske županije*).

U odgojnim ustanovama nasilje se javlja u rasponu od vrtića do srednje škole i nadalje. Premda se u ranim pokušajima prevencije nasilja među djecom najviše pažnje posvećivalo najmanjoj djeci (uglavnom do 5. razreda osnovne škole), proširivanjem spoznaja i definiranjem prirode nasilja, programi su prošireni i za djecu u višim razredima osnovnih, te srednjih škola (Zloković, 2004).

6.1 Ciljevi programa prevencije nasilja među djecom

Sukladno s Poveljom UN i ostalim međunarodnim deklaracijama temeljni ciljevi programa prevencije nasilja podrazumijevaju osigurati djeci i mladim ljudima (kao i svim ostalim građanima) život uz potpuno uživanje ljudskih prava i osnovnih sloboda.

U odgojno-obrazovnim ustanovama aktivnosti usmjerene na prevenciju nasilja uglavnom imaju temeljne ciljeve koji su usmjereni na: smanjivanje agresivnog ponašanja; razumijevanje i poučavanje o sadržaju i oblicima nasilja; postavljanje pravila i sustava za brzo i dosljedno prepoznavanje i reagiranje na nasilje; modeliranje vrijednosti i načela nenasilnih rješenja konflikata, poučavanje o tome kako ne postati žrtvom; poučavanje strategijama prepoznavanja i izbjegavanja neugodnih (neprijateljskih) situacija; poučavanje samopoštovanju te poštivanju različitosti kako kroz školsku politiku, školsko ozračje tako i kroz sve aktivnosti u kojima sudjeluju učenici, školsko osoblje i roditelj (Zloković, 2004, 214).

6.2 Metode rada u prevenciji nasilja

Kao metode rada u prevenciji nasilja uglavnom se koriste multidimenzionalni pristupi i interaktivne tehnike učenja. U nižim razredima to podrazumijeva: pričanje priča i igranje uloga (posebice u konfliktnim situacijama); korištenje lutaka ili kazališne produkcije; uvježbavanje prihvatljivih ponašanja; primjenu tehnike crteža i promatranja slika; verbalne instrukcije i savjete kako se u nekim situacijama nasilja snaći. Starijim se učenicima mogu ponuditi različiti zadaci poput intervjuiranja odraslih o nasilju i rješenjima konfliktnih situacija. Često se koriste i diskusije u većim ili manjim grupama koje se upotpunjuju videosnimkama iz stvarnog života, te zadacima za samostalno istraživanje o uzrocima i posljedicama nasilja. Posebice se u srednjim školama primjenjuju i metode «vršnjaka edukatora» kao jedan od modela koji pokazuje pozitivne efekte među djecom. Učinkovitima su se pokazale i primjene metoda kojima se stvara i podiže razina kvalitete prevencije nasilja poput metoda «pozitivnog razrednog zajedništva», «zajedništva preispitivanja» te primjena različitih suradničkih modela poučavanja nenasilju (Zloković, 2004).

6.3 Uloga i edukacija nastavnika u prevenciji nasilja

Budući da je škola odgovorna za nasilje koje se događa u i oko škole, programi sprječavanja nasilja među djecom pozivaju učitelje da interveniraju uvijek kada uoče da konflikt među djecom nije stvar rasprave ili «uobičajenog» sukoba, već da jedno dijete ili više njih manipulira, zlostavlja i iskorištava drugo dijete ili ga prisiljava na nešto što dijete «žrtva» ne želi (Zloković, 2004). Sukladno *Programu aktivnosti za sprječavanje nasilja među djecom i mladima* ravnatelj, nastavnici i stručni suradnici dužni i surađivati s policijom i centrom za

socijalnu skrb te pobrinuti se za postojanje "sigurnog" mjesta na koje se mogu skloniti oni koji se osjećaju žrtvama (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

Kako bi preventivski programi nasilja među djecom bila uspješno izvedeni nastavnike je potrebno informirati ih o tome što sve podrazumijevaju termini nasilja nad i među djecom te kako ih prepoznati, razjasniti što se od njih u nekim tipičnim situacijama očekuje te podučiti tehnikama koje bi im mogle biti korisne pri provođenju programa. Većina programa edukacije nastavnika odvija se putem neposrednog poučavanja ili primjenom videa i priručnika (Zloković, 2004).

Ono što se od nastavnika očekuje je da trenutno interveniraju i točno utvrde što se dogodilo, pruže podršku i surađuju sa žrtvom i roditeljima, razgovaraju s nasilnikom i žrtvom odvojeno o incidentu, objasne nasilniku koja ponašanja su prihvatljiva, a koja nisu i pružaju mu potporu ukoliko uvidi problem i prihvati odgovornost, osiguraju učenicima atmosferu u kojoj bez straha mogu prijaviti zastrašivanje, obavijeste i uključe roditelje nasilnika i žrtve u plan sprječavanja daljnjeg nasilničkog ponašanja i zastrašivanja te, u konačnici, da i sami daju primjere prikladnog ponašanja (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

6.4 Uloga i edukacija roditelja u prevenciji nasilja

S obzirom na važnost uloge roditelja i učitelja u životu djeteta, programi namijenjeni prevenciji nasilja podrazumijevaju strategije kojima se želi postići kvalitetnije povezivanje roditelja i škole. Sadržaji namijenjeni roditeljima uglavnom se odnose na educiranje roditelja o oblicima nasilja, njegovim uzrocima i posljedicama, te mogućnostima prevencije nasilja u obitelji i među vršnjacima (Zloković, 2004).

Roditelji mogu puno toga napraviti da pomognu djetetu žrtvi nasilničkog ponašanja. U nekim se situacijama djeca mogu sama suočiti sa zastrašivanjem i nasilničkim ponašanjem, ali često je potrebna pomoć odraslih i njihova uključenost. Roditelji se trebaju potruditi da: saslušaju dijete i ne prekidaju ga, uvjere dijete da nije ono krivo i da je učinilo pravu stvar rekavši im, potraže pomoć nastavnika i školskog suradnika, budu svjesni znakova i simptoma zastrašivanja te da ih ne zanemaruju već kontaktiraju školu. Uz to, trebali bi okupit i druge roditelje te raspraviti o problemu nasilja i načinima njegovog suzbijanja, ukoliko već ne postoji, potaknuti pitanje uvođenja programa za suzbijanje nasilničkog ponašanja i

zastrašivanja u školi te predložiti školski pravilnik za rješavanje sukoba - dokument u kojem se navodi kako se škola suočava i rješava svaki incident (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

Ako, međutim, posumnjaju da je upravo njihovo dijete nasilnik u školi, važno je odmah potražiti pomoć, prije nego što dođe do većih obrazovnih, socijalnih, emocionalnih i zakonskih poteškoća. Važno je saznati što uzrokuje takvo ponašanje te razviti plan mijenjanja nasilničkog ponašanja i pritom razgovarati s djetetom, pedijatrom, ravnateljem škole, školskim pedagogom, psihologom, defektologom, psihijatrom... Istraživanja su pokazala da se nasilno i agresivno ponašanje uči u ranim godinama života, međutim djeca nasilnici mogu imati brojne razloge za svoja ponašanja: oponašaju stariju braću, roditelje, rodbinu, ne znaju druge, bolje načine komunikacije s drugom djecom, sami su doživjeli zlostavljanje, napeti su zbog raznih izvora stresa.... Roditelji, članovi obitelji i svi drugi kojima je stalo, stoga moraju dijete naučiti kako se nositi s osjećajima ljutnje bez upotrebe nasilja. Budući da djeca uglavnom uče prema primjerima, ponašanje, vrijednosti i stavovi roditelja i drugih odraslih imaju veliki utjecaj na djecu. Roditelji, stoga, imaju važnu ulogu u smanjivanju nasilja, upravo odgajajući svoju djecu u sigurnim domovima, s puno ljubavi, a vrijednosti poštovanja, istine i ponosa u svakoj obitelji mogu biti važni izvori snage za djecu, pogotovo ako se susreću s negativnim pritiskom vršnjaka, žive u nasilnom susjedstvu ili idu u školu punu nasilja (Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*).

E. M. Field u svojoj je knjizi *Živjeti bez nasilja* razradila program i metode koje će pomoći roditeljima da zajedno s djecom planiraju što učiniti kad ih se zadirkuje, isključuje i tjelesno kažnjava. Kad je dijete žrtva zadirkivanja i nasilništva, ono doživljava bolne osjećaje koji utječu na njegovo ponašanje. Prvi je korak u donošenju odluke o suočavanju s nasilništvom, davanje oduška svojim osjećajima. Također je potrebno shvatiti zašto je dijete zlostavljano. Razlozi mogu biti razni: genetski, osobni, kulturalni, obiteljski, okolina i škola. Čim shvati o čemu se radi, moći će se nešto poduzeti. Vrlo je važno u suočavanju s nasilništvom izgrađivanje djetetovog samopoštovanja, kao i usavršavanje njegovih komunikacijskih vještina. One obuhvaćaju govor očiju, lica i tijela, glas i riječi. Djeca koja aktivno sudjeluju u društvenome životu bolje se snalaze od one djece koja pokušavaju preživjeti sama. Moraju, stoga, razvijati socijalne vještine da bi ojačala mrežu podrške u školi. Iako nasilništvo doista nanosi bol, dijete se ne smije odreći svoje moći i prepustiti je nasilniku, ali ne smiju ni reagirati i vraćati milo za drago. Poželjno ih je, stoga, naučiti

nekolicini učinkovitih strategija kojima mogu spriječiti zadirkivanje, isključivanje i fizičke napade (Field, 2004).

6.5 *Rezultati programa prevencije nasilja u školama*

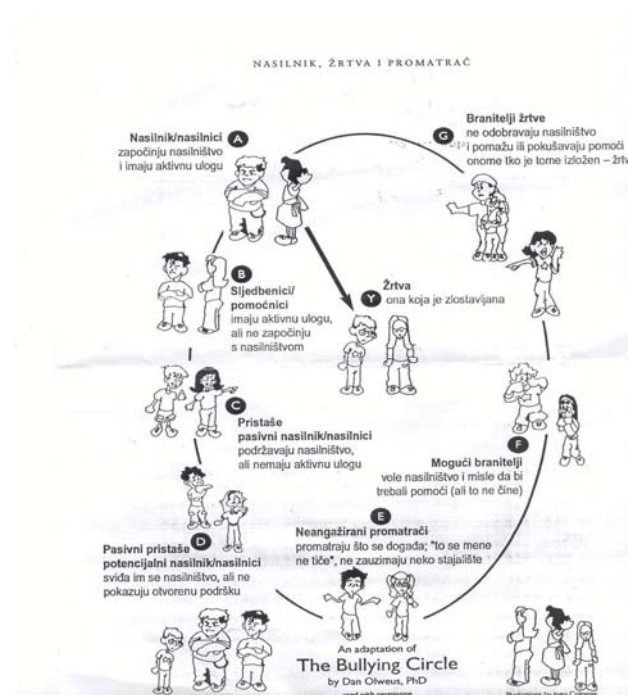
Rezultati programa prevencije nasilja u školama pokazali su da rano angažiranje škole ima pozitivne utjecaje na razvoj djeteta i prihvatanje pozitivnih neriskantnih životnih stilova. Programi usmjereni na sprječavanje nasilja nad i među djecom uglavnom su rezultirali povećanjem znanja i svijesti o tim problemima kao i smanjenjem nasilja. Uočeno je značajno manje učenikovih pritužbi u vezi s nasiljem, manje tjelesnih sukoba, veći osjećaj sigurnosti u školi, manje školskih kazni, manje prijetnji oružjem, više prijava problematičnih situacija od strane učenika ili učitelja, manje sukoba sa braćom ili sestrama, manje agresivnih namjera ili razmišljanja o agresiji.

Također, roditelji koji su bili uključeni u prevencijske programe davali su pozitivna mišljenja, te ih je 40% izjavilo kako su im prevencijski programi bili od pomoći u konkretnim životnim situacijama, u učenju socijalno prihvatljivih uloga, u prihvatanju zdravih životnih stilova, boljem funkcioniranju, te reduciranju rizičnih životnih situacija (Zloković, 2004).

7 TABLICE I SLIKE

Godina	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.
Vršnjačko nasilje	36	25	25	33	62	44

Tablica 1. Broj prijava nasilja među djecom kroz zadnjih pet godina

Slika 1. Krug nasilja (Olweus, 1998)

ZAKLJUČAK

Kratko razmatranje osnovnih karakteristika naselja među vršnjacima ukazalo je brojne kompleksne razloge zašto su neka djeca nasilna prema drugima. Nasilničko ponašanje može biti pokušaj stjecanja popularnosti, pokušaj da na sebe skrenu pažnju, ili pak pokušaj prevladavanja osobnih problema ili frustracija koje dijete ne može na drugačiji način riješiti.

Dok nasilnike među djecom nije teško uočiti, prepoznavanje onih koji su žrtve nasilja, osobito ako se radi o povučenoj, nenametljivoj i inače neupadljivoj djeci, nije jednostavno. Ranjivost i sklonost postajanju žrtvom ne mora nužno biti povezano sa smetnjama učenja ili tjelesnim nedostacima. Djeca koja su žrtve zadirivanja mogu patiti od psihičkog i fizičkog stresa, ali pokazivati i dugoročnije posljedice. Praćenja su pokazala da su žrtve imale veću sklonost depresiji i negativniju sliku o sebi. Agresija u školsko doba može biti kasnije povezana s i razvojem problemom alkoholizma i okrutnosti i nasilja u obitelji. Međutim, potrebno je i napomenuti kako ponekad nema oštre granice između “mučitelja” i “žrtve”, jer se u različitim razdobljima i situacijama uloge mogu i zamijeniti, te nasilnik postaje žrtvom i obratno.

Škole u mnogim zemljama ulažu napore kako bi smanjile pojavnost i posljedice nasilja među djecom. Neke od aktivnosti koje poduzimaju su: podizanje razine svijesti o nasilju u školi, edukacija školskog osoblja i roditelja o uzrocima nasilja, ranim znakovima uočavanja i prepoznavanja te mjere intervencije, ohrabrivanje djece da potraže pomoć u slučaju nasilja te razvijanje smjernica postupanja u tim slučajevima.

Iako se pristupi i aktivnosti mogu donekle razlikovati, evaluacija programa je pokazala da njihovo ustrajno i konzistentno provođenje pojavnost nasilja može smanjiti.

SAŽETAK

Nasilje postoji otkada znamo za čovjeka. Pojavljuje se u svim aspektima života osobe, počevši od obitelji, preko škole sve do slobodnog vremena, a najpodložniji nasilničkom rješavanju problema smatraju se mlade osobe koje su u procesu sazrijevanja i formiranja identiteta i životnih stavova. Nasiljem među djecom i mladima smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja. Možemo ga podijeliti u više oblika: fizičko, verbalno, emocionalno, seksualno, kulturalno i ekonomsko.

Postoji mnogo faktora koji na individualnom, obiteljskom i društvenom nivou dovode do nasilja i među njima možemo izdvojiti stres, identifikacija s agresorom, nizak stupanj edukacije i nezaposlenost, medijska prenatlaženost, rat, karakteristike susjedstva te kvaliteta obitelji i obiteljskih odnosa.

Škole u mnogim zemljama ulažu napore kako bi smanjile pojavnost i posljedice nasilja među djecom. Ciljevi Programa prevencije nasilja među djecom su: senzibiliziranje stručnjaka, roditelja, djece i mladih za problem nasilja među djecom i mladima, uspostavljanje sustavnih rješenja za prevenciju i sprječavanje pojave nasilja te ublažavanje i uklanjanje njegovih posljedica.

SUMMARY

The violence appears in all aspects of a human life, beginning with the family, through school, and the most vulnerable are considered to be young people who are in the process of maturation and identity formation and life attitudes. Violence among children and youth is any kind of deliberate, physically or psychologically aggressive behavior directed towards children and youth by their peers with the intention to harm. Violence itself can be divided into many forms: physical, verbal, emotionally, sexually, culturally and economically.

There are many factors on the individual, family and social level, which can lead to violence, such as stress, the identification with the aggressor, low education and unemployment, the power of media, war, neighborhood characteristics and quality of family relationships.

Schools in many countries are trying to reduce appearances and consequences of violence among children. The purpose of the Program is raising the awareness of experts, parents, children and youth regarding the problem of violence among children and youth, establishing systematic solutions for prevention of violence, as well as alleviating and eliminating the consequences of violence.

LITERATURA

1. Bilić, V. (1999). Agresivnost u suvremenoj školskoj svakidašnjici. U: Vrgoč, H. (ur.). *Agresivnost (nasilje) u školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, str.43-53.
2. Bilić, V., Zloković, J. (2004), Fenomen maltretiranja djece – Oblici pomoći obitelji i školi. Zagreb: naklada Ljevak, d.o.o.,
3. Buljan-Flander, G. (2007). *Nasilje među djecom*. Zagreb: Grad: Poliklinika za zaštitu djece grada
4. Buljan-Flander, G., Kocijan-Hercigonja, D. (2003). *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o.
5. Lalić, D. (1999). Neki socijalni aspekti nasilničkog ponašanja među mladima. U: Vrgoč, H. (ur.). *Agresivnost (nasilje) u školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 43-53.
6. Field, E. M., (2004). *Živjeti bez nasilja*: Zagreb: Naklada Kosinj
7. Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi*. Zagreb: Školska knjiga
8. Zloković, J. (2004). *Nasilje među vršnjacima - problem obitelji, škole i društva*: Pedagojska istraživanja, 1 (2), 207-220
9. Internet izvori:
 - a. Internet stranica pravobraniteljice za djecu RH: *Izješće o radu Pravobranitelja za djecu za 2009. god.*:
http://www.dijete.hr/attachments/078_IZVJESCE%20O%20RADU%20PRAVOBRANITELJICE%20ZA%20DJECU%20ZA%202009%20.pdf , pristupljeno: 6. 05. 2010.
 - b. Internet stranica Obiteljskog centra Karlovačke županije *Nasilje među djecom*;
<http://www.oc-karlovac.hr/Teme/Ponasanje/nasilje.html>, pristupljeno: 26. 04. 2010.
 - c. Internet stranica Hrabrog telefona – *Za roditelje: nasilje među djecom*;
http://www.hrabritelefon.hr/main.php?hrabri=za_roditelje_nasilje, pristupljeno: 26. 04. 2010.
 - d. Internet stranica *Obiteljskog centra Virovitičko-podravske županije*;
<http://www.obiteljskicentar.hr/vijesti/624>, pristupljeno: 26. 04. 2010
 - e. PowerPoint prezentacija OŠ Grbavica1, Sarajevo, *Nasilje (zlostavljanje) među vršnjacima*);
<http://portal.skola.ba/start/LinkClick.aspx?fileticket=fDWJ3b6zwpE%3D&tabid=116>, pristupljeno 26. 04. 2010.

Gotovi seminarski, maturski, maturalni i diplomski radovi iz raznih oblasti, lektire , puškice, tutorijali, referati - specijalizovan tim za usluge visokokvalitetnog pisanja, istraživanja i obradu teksta za kompletan region Balkana.

Posetite nas na sajtovima ispod:

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKI.NET

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

Dostupni smo Vam 24h 365 dana u godini.

Za gotove verzije rada obratiti se na mail:

maturskiradovi.net@gmail.com

061/ 11-00-105

Seminarski, diplomski, maturski radovi, prevodi na engleski i eseji...